

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN
MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
CZU 343.1 (043.2)

ROTARU VASILE

ACORDUL DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI CA
FORMĂ SPECIALĂ A PROCEDURII PENALE

Specialitatea: *12.00.09. Drept procesual penal, criminalistică, teoria
activității investigativ-operative*

Autoreferat al tezei de doctorat în drept

Chișinău 2004

Teza a fost elaborată la Catedra Drept Procesual Penal și Criminalistică a
Universității de Stat din Moldova

Conducător științific: Igor Dolea dr. în drept, conf. universitar

Referenți oficiali:

Vasile Bercheșan dr. în drept, profesor universitar, Academia de Poliție
„Alexandru Ioan Cuza”, România

Eugen Guțanu dr. în drept, conf. universitar, Academia MAI „Ștefan cel
Mare”, Republica Moldova

Susținerea va avea loc la, 04.06. 2004, ora 14.00, în ședința consiliului
științific specializat D 30/34-12.00.08/12.00.09- 25.12.03, USM, str.
Mateevici 60, Chișinău, MD 2009, /ULIM, str.Vlaicu-Pîrcălab 52,
Chișinău, MD 2012

Teza de doctorat, autoreferatul și lucrările științifice în baza cărora se susține
teza pot fi consultate la bibliotecile Universității de Stat din Moldova și
Universității Libere Internaționale din Moldova

Autoreferatul științific a fost expediat la 03-05-2004

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

Igor Dolea dr. în drept, conf. universitar

Conducător științific:

Igor Dolea dr. în drept, conf. universitar

Autorul:

Rotaru Vasile

Actualitatea temei investigate și gradul de studiere a acesteia. În ultimul timp, în contextul reformei judiciare și de drept, legislația procesual-penală a cunoscut transformări substanțiale impuse de realitățile sociale și economice, precum și de tendința de ajustare a legislației unor standarde general recunoscute.

Ca societate, noi avem așteptări foarte mari de la sistemul nostru judiciar în general și cel penal în special. Cauzele penale trebuie să fie soluționate cât mai repede posibil, menținând totodată standarde înalte de echitate și justețe. Cam aceasta ar fi în esență cerința de bază înaintată azi organelor judiciare de către societate.

În îndeplinirea acestei cerințe, la momentul actual, organele judiciare se confruntă cu un număr enorm de cauze penale care trebuie soluționate cu un minim de resurse materiale și de personal. Afară de volumul mare de muncă, în realizarea sarcinilor pe care le au, organele judiciare se confruntă cu presiunea constantă din partea statului și opiniei publice de a lupta eficient cu criminalitatea, totodată fiind obligate să respecte anumite cerințe justificate, dar totuși rigide, ale asigurării unui proces echitabil.

Devine tot mai clar că modelele existente ale procesului penal nu mai fac față fenomenelor pe care urmează a le controla. În ultimul timp a crescut numărul faptelor considerate infracțiuni, a crescut numărul de infractori și infracțiuni care trebuie investigate și soluționate cu prea puține resurse. Un rezultat al acestei situații este o mișcare continuă spre o convergență a sistemelor legale prin împrumutarea unuia de la altul a acelor instituții și practici care oferă speranță pentru ușurare.

Acest moment a fost sesizat de legiuitorii din diferite țări, care, în dorința de a scădea tensiunile menționate mai sus, au mers pe calea introducerii elementelor de negociere în procesul penal sau a altor mijloace care ar permite unele compromisuri în aplicarea regulilor procesului echitabil atunci când aceasta ar putea fi în interesul funcționării ritmice a sistemului judiciar.

Procesul de reformare a legislației procesual penale în RM a trezit, în mod inevitabil, interesul de a studia experiența pozitivă ce există în alte țări în ceea ce privește administrarea eficientă a justiției penale. Acest studiu s-a concretizat cu introducerea în noul Cod de procedură penală a unor instituții sau norme necunoscute practicii și legislației naționale mai înainte, dar care, pe parcursul multor ani, erau folosite în diferite țări.

Printre aceste instituții se numără și acordul de recunoaștere a vinovăției. Pe lângă faptul că această instituție poate fi o soluție a problemelor cu care se confruntă sistemul judiciar și deci cel puțin din acest motiv merită o investigare minuțioasă, actualitatea temei de cercetare mai

este determinată și de faptul că instituția dată este una complet nouă pentru practica și doctrina noastră națională. Până în prezent nu au fost efectuate nici un fel de cercetări de o asemenea amploare în acest domeniu și de aceea există o necesitate de a formula teoretic conceptul instituției date.

În scrierea lucrării date au fost cercetate unele concepte doctrinare și aspecte normative și practice ce țin de instituția acordului de recunoaștere a vinovăției. Unei analize sunt supuse tipurile acordurilor de recunoaștere a vinovăției, avantajele și dezavantajele pe care le-ar aduce odată aplicate în RM, totodată este evidențiat rolul părților și a instanței în cadrul inițierii și încheierii unui acord. De asemenea, se face o trecere în revistă a originilor și răspîndirii instituției date în legislațiile diferitor țări.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei constă în elucidarea esenței instituției acordului de recunoaștere a vinovăției și formulării unor concluzii și recomandări în ce privește modelarea ei pentru realitățile din Republica Moldova.

Pentru a atinge acest scop, au fost stabilite următoarele obiective:

- investigarea noțiunii de formă procesuală și elucidarea importanței acesteia;
- studierea problemei unității și diferențierii formei procesuale ca bază teoretică de creare a normelor procesuale ce stabilesc o ordine deosebită de soluționare a cauzelor penale;
- definirea conceptului de procedură specială și relevanța implicațiilor acestuia în reglementarea acordului de recunoaștere a vinovăției;
- efectuarea unui studiu complex asupra principalelor aspecte ale acordului de recunoaștere a vinovăției;
- cercetarea premiselor doctrinare și a condițiilor obiective ce ar justifica introducerea acordului de recunoaștere a vinovăției în legislația Republicii Moldova;
- identificarea avantajelor și dezavantajelor aplicării instituției acordului de recunoaștere a vinovăției;
- stabilirea rolurilor participanților la procesul penal în cadrul instituției acordului de recunoaștere a vinovăției.

Baza metodologică și teoretico-științifică. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, legislației și practicii existente în domeniul dat. Ca metode de cercetare au fost folosite metoda logică (analiza și sinteza), metoda istorică și sistematică, metoda juridică comparativă, metoda sociologică (sondajul sociologic și interviuarea).

În investigațiile noastre drept punct de reper legal a servit Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Au fost de asemenea analizate legi

ce reglementează instituția dată în alte țări, precum și alte acte normative care au fost relevante temei tezei date.

Baza teoretică a investigației o constituie lucrările savanților care au abordat tematica formei procesuale, procedurilor speciale și a acordului de recunoaștere a vinovăției, cum sînt: Ion Neagu, Nicolae Volonciu, Ion Tanoviceanu, I. Ionescu-Dolj, Igor Dolea, Abraham S. Goldstein, Albert W. Alschuler, Arnold Enker, Baldwin John McConville, Bond James E., Feeley Malcom M., Ferguson Gerard A., McCoy Candace, William F. McDonald, Маршев С. А., Пашкевич П. Ф., Рахунов Р.Д., Строгович М. С., Шпилев В. Н., Якуб М.Л. ș.a.

În procesul scrierii lucrării au fost folosite rezultatele unui sondaj sociologic efectuat printre cincizeci și doi de practicieni (judecători, avocați, procurori și anchetatori).

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Noutatea științifică a lucrării, importanța ei teoretică și practică este determinată, mai întâi de toate, de noutatea și importanța instituției acordului de recunoaștere a vinovăției. În studiul efectuat au fost sintetizate cele mai noi opinii și concepții expuse în doctrină.

În lucrarea dată s-a încercat să se dea răspuns la unele din problemele ce ar putea apărea la aplicarea instituției acordului de recunoaștere a vinovăției și au fost propuse modificări ale legislației. De asemenea sunt trasate direcții prioritare de monitorizare și, eventual, modificare a legislației în urma aplicării acestei instituții.

Autorul propune că la baza reglementării acestei instituții să stea următoarele principii:

- Procesul de negocieri trebuie să fie reglementat astfel încît să asigure o transparentă și reguli clare despre ce este permis și potrivit în cadrul negocierilor (aici ar fi de discutat asemenea lucruri precum ar fi inducerea în eroare, măsura în care părțile trebuie să-și prezinte una alteia probele pe care le dețin etc.);

- Implicarea în proces a tuturor persoanelor care sunt vizate într-un fel sau altul de încheierea unui acord (credem că în acest sens ar trebui să fie stabilite reguli ce ar stabili drepturile părții vătămate și a ofițerului de urmărire penală);

- Încheierea unui acord trebuie să fie justificată din punct de vedere a tuturor circumstanțelor relevante cazului dat;

- La încheierea sau acceptarea unui acord, procurorul și judecătorul trebuie să tindă să asigure respectarea egalității, exactității și echității. Atît instanța de judecată, cît și procurorul și apărătorul trebuie să fie convinși de

caracterul voluntar, cu bună știință a încheierii de către învinuit a acordului și, de asemenea, să aibă certitudinea existenței unei baze faptice pentru declarația de recunoaștere a vinovăției;

- Procurorul trebuie să ofere șanse egale de inițiere și negociere a unui acord învinuiților aflați în condiții similare și să motiveze refuzul de a negocia un acord;

- Judecătorul trebuie să refuze un acord numai dacă este convins că acesta nu este întemeiat sau sunt încălcate prevederile legale;

- Părțile unui acord trebuie să acționeze cu bună credință și să nu se retragă din cadrul unui acord deja încheiat cu excepția cînd pentru aceasta sunt prezente motive întemeiate.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării este determinată de faptul că în teză, pentru prima dată în Republica Moldova este examinat aspectul procesual al acordului de recunoaștere a vinovăției. În afară de aceasta, în lucrare sunt examinate un șir de întrebări ce țin de teoria procesului penal, în rezultatul căreia este formulată definiția autorului a *procedurii speciale*, definiția *formei procesuale* și este analizat raportul între unitatea și diferențierea formei procesual- penale.

Teza dată ar putea fi folosită ca bază pentru realizarea unor lucrări științifice mai profunde despre acordul de recunoaștere a vinovăției. Materialul expus, concluziile și recomandările ar putea fi utilizate în cadrul procesului didactic din învățămîntul juridic superior.

Aprobarea rezultatelor lucrării. Momentele de bază ale lucrării au fost prezentate și discutate cu cercetătorii științifici de la Institutul pentru Studii Legale din cadrul Universității din Wisconsin (SUA), au fost dezbătute în cadrul cercului științific de la catedra Drept Procesual Penal și Criminalistică a USM, reflectate în articolele publicate în *Analele științifice ale facultății de drept a USM* și *Revista națională de drept*.

Cuvintele-cheie ale tezei sunt: acord de recunoaștere a vinovăției, procedură specială, formă procesual penală, pledoarie, pledare vinovat, declarație de recunoaștere a vinovăției etc.

Structura și conținutul lucrării au fost stabilite în baza scopului și obiectivelor propuse. Lucrarea conține: introducere, trei capitole, încheiere și bibliografie.

În *Introducere* este argumentată actualitatea temei investigate, scopul și sarcinile lucrării, baza metodică și teoretico-științifică, noutatea științifică a lucrării, semnificația și valoarea aplicativă a cercetărilor, sînt descrise modalitățile de aprobare a lucrării.

Capitolul I. *Considerente generale privind diferențierea formei procesual penale* este consacrat cercetării conceptelor de formă procesuală și procedură specială. Este analizat acordul de vinovăție ca procedură specială de simplificare a procedurii penale, dându-se definiția acestuia și analizându-se procesul de apariție și evoluție a acordului de recunoaștere a vinovăției.

Paragraful întâi cuprinde analiza concepțiilor teoreticienilor și concluziile autorului privitor la noțiunea, unitatea și diferențierea formei procesual-penale și importanța acesteia pentru procesul de modificare a legislației.

Definițiile date formei procesuale pot fi împărțite în mai multe categorii.

O grupă de cercetători au înaintat definiții ce determină forma procesuală ca fiind totalitatea regulilor înaintate acțiunilor înfăptuite în cadrul procesului penal (R. Rahunov, V. Gorshneva ș.a.), poziție criticată în doctrină deoarece, după cum s-a menționat, totalitatea regulilor procesuale nu constituie forma procesuală, ci însuși dreptul procesual-penal (V. Bobrov).

O altă grupă de cercetători definesc forma procesuală ca fiind condițiile stabilite de lege pentru efectuarea acțiunilor procesuale (M. Iakub ș.a.), definiție care, în ultimă instanță, este foarte similară cu cea menționată mai sus. Forma procesuală a mai fost identificată cu relațiile ce apar în procesul activității subiecților procesului. Un șir de autori definesc forma procesuală folosind elemente din toate definițiile prezentate mai sus (V. Shpilev, Iu. Ivanov).

În lucrare este susținută poziția autorilor care privesc forma procesuală ca un model de comportament al participanților la procesul penal. Este dată definiția autorului pentru forma procesuală ca fiind modalitatea de comportament a subiecților procesului penal fixată de normele procesuale care se exprimă în ordinea procesuală (consecutivitatea, termenele, fixarea) de înfăptuire a acțiunilor prescrise sau permise de lege în cadrul procesului penal sau de abținere de la anumite acțiuni.

În continuare este examinată importanța formei procesuale, limitele diferențierii formei procesuale și cerințele cărora trebuie să corespundă.

Pornind de la aceste momente, este arătat în ce mod forma procesuală ar trebui să servească ca temei pentru modificări majore ale legislației, tot aici atribuindu-se și cazul introducerii acordului de recunoaștere a vinovăției.

Paragraful al doilea este dedicat analizei conceptului de *procedură* și *procedură specială*. În doctrină această chestiune nu a fost abordată și studiată atât de profund, încât să fie elaborată o definiție desfășurată, care stabilește elementele cuprinse de această noțiune. Sunt examinate opiniile privitor la conceptul de „procedură” și este dată o definiție proprie de către autor.

În continuare este studiat conceptul de procedură specială pornind de la definiția formulată de autor, de la opiniile savanților, precum și de la soluțiile date de legiuitor în planul istoric al acestei probleme. Sunt evidențiate caracteristicile pe care trebuie să le posede o anumită procedură pentru a fi considerată specială:

1. Procedura specială are ca sarcină finală și principală soluționarea unui litigiu.

2. Procedura specială, în comparație cu cea de bază, stabilește o modalitate calitativ nouă de soluționare a litigiului.

3. Procedura specială reprezintă un set de norme particulare, care păstrează totdeauna un caracter completator și derogator.

4. Procedura specială trebuie să aibă o corespondență de bază, care nu poate fi aplicată sau poate să nu fie aplicată în condițiile survenirii unor fapte juridice specifice.

Acordul de recunoaștere a vinovăției, care este recunoscut ca o procedură specială, trebuie să corespundă cerințelor indicate mai sus.

Paragraful al treilea cuprinde o analiză detaliată a acordului de recunoaștere în calitate de procedură specială.

În *paragraful 3.1* este analizată definiția acordului de recunoaștere a vinovăției și sunt descrise tipurile acordurilor care se întâlnesc în practica țărilor care aplică această instituție.

Pentru a defini acordul de recunoaștere a vinovăției, autorul analizează instituția pledării care există în țările *common law*.

În mare măsură, pledarea vinovat are aceleași consecințe pe care le are și acordul de recunoaștere a vinovăției. Un acuzat care pledează vinovat consimte să fie condamnat în afara unui proces de judecată și renunță, practic, la orice drept de care ar fi beneficiat în cadrul lui. De aceea, la analiza avantajelor sau dezavantajelor acordului de recunoaștere a vinovăției, un rol important îl are și studierea opiniilor doctrinare în acest sens privitor la pledarea *vinovat*.

Codul de procedură penală al RM nu operează cu termenul de *pledoarie* sau *pledare*. Echivalentul lui ar putea fi considerat termenul „recunoaștere a vinovăției”. În doctrina din spațiul post sovietic, recunoașterea vinovăției este privită ca relatarea unor fapte, fără necesitatea de a da o apreciere de drept acestora. Declarația de recunoaștere a vinovăției făcută la încheierea unui acord se apropie mai mult de pledoaria *vinovat* decât de simpla mărturisire în săvârșirea infracțiunii. Astfel, conform art. 506 alin. 3 pct.5 lit. f și g CPP, învinuitul trebuie să aibă și o înțelegere de drept a faptelor pe care le relatează, trebuie să știe că fapta a fost săvârșită de el cu vinovăție și care este încadrarea juridică a faptei lui în sensul pericolului social.

În acest sens, odată ce legiuitorul a acceptat acordul de recunoaștere a vinovăției, cu atât mai firesc ar fi să accepte procedura sumară pentru cazurile penale unde învinuitul recunoaște vinovăția sa, fără însă ca să fie încheiat un acord. Multe reguli aplicabile procedurii sumare sunt aplicabile acordului. Această procedură practic este identică cu acordul, cu excepția faptului că lipsește elementul negocierilor și încheierii unui acord, totuși acordă un șir de alte avantaje pe care nu le are acordul.

Autorul analizează în continuare definițiile date acestei instituții de către diferiți autori care, uneori, sunt contradictorii. De exemplu, unii autori spun că nu poate fi vorba de un acord de recunoaștere a vinovăției atunci când învinuitul își asumă și alte obligații în afară de cea de a recunoaște vinovăția, pe când alții afirmă că aceasta este în concordanță cu esența acestei instituții. Sunt autori care nu recunosc existența acordului în cazurile când în schimbul recunoașterii vinovăției persoana acuzată obține o reducere a pedepsei sau alte concesi. Aceasta demonstrează că acordul poate fi un concept confuz, or acesta este un argument în plus pentru reglementarea minuțioasă a acestei instituții.

În acest paragraf de asemenea sunt analizate și tipurile acordurilor de recunoaștere a vinovăției. Autorul descrie tipurile de acorduri care rezultă din obiectul negocierii sau, cu alte cuvinte, care sunt obligațiile pe care și le asumă părțile în urma acordului.

Procurorul, de cele mai multe ori, se obligă (1) de a face sau nu o recomandare în privința pedepsei ce trebuie să fie aplicată, (2) de a reduce volumul sau gravitatea învinuirii înaintate și (3) de a înceta procesul penal în privința unor învinuiri sau, după caz, de a nu înainta anumite potențiale învinuiri. Persoana învinuită, de cele mai multe ori, este obligată să recunoască vinovăția sa și să fie de acord să renunțe la un proces judiciar deplin.

Conform legislației RM, procurorul poate oferi persoanei acuzate numai reducerea cu o treime din pedeapsa maximă stabilită, ceea ce scade cu mult atractivitatea acordului și deci reduce din eficiența lui. Ar fi binevenit ca și procurorului să i se permită să-și asume și alte obligații. De exemplu, procurorul ar putea să-și asume obligația de a nu se opune eliberării pe cauțiune a învinuitului care cade de acord să încheie un acord etc. Aceasta ar acorda procurorului o flexibilitate mai mare în ceea ce privește încheierea unui acord cu învinuitul, slujind totodată intereselor tuturor părților.

O întrebare importantă în privința obiectului acordului este întrebarea despre infracțiunile în privința cărora se poate de încheiat un acord de recunoaștere a vinovăției. Interzicerea încheierii acordului în privința infracțiunilor deosebit și excepțional de grave este una chibzuită, ținând cont

de limitările și dezavantajele pe care le prezintă această instituție. O asemenea limitare are însă și unele consecințe nedorite. Motive temeinice pentru a încheia un acord pot exista, de cele mai multe ori, în cazul infracțiunilor ce depășesc limita stabilită. Astfel, în cazul crimei organizate este foarte greu de găsit martori dispuși să facă declarații. De multe ori, ca probe concludente servesc declarațiile unor membri sau complici. Această limitare practic stopează și aplicarea instituției date pentru unele cazuri de pluralitate de infracțiuni.

Autorul în continuare analizează riscurile și avantajele acceptării și altor tipuri de acorduri în RM și susține ideea acceptării acordului numai în privința pedepsei.

În *paragraful 3.2* se face o analiză a apariției și evoluției acordului de recunoaștere a vinovăției, precum și a răspîndirii acestuia.

Opiniile savanților în privința originii acordului de recunoaștere a vinovăției sunt atât de diferite, încît s-a afirmat chiar că istoria acordului de recunoaștere a vinovăției este un capitol aproape alb în istoria justiției penale.

În doctrină sunt indicate cu preponderență trei perioade istorice ale apariției acestei instituții. Majoritatea savanților afirmă că ea a apărut în SUA în secolul al XIX-lea, plasînd dezvoltarea acesteia ca o practică semnificativă fie după războiul civil din SUA (1861- 1865), fie la sfîrșitul aceluiași secol.

Sondaje și alte cercetări din anii 20-30 al secolului al XX-lea au documentat, pentru prima dată, dependența enormă a sistemului judiciar american față de acordul de recunoaștere a vinovăției, precum și faptul că acesta a devenit un lucru obișnuit în diferite jurisdicții.

În pofida acestei creșteri bruște, instanțele de judecată nu au acceptat deodată această practică. În primul caz de acest fel (*Svang v. State*, 42 Tenn. (2 Caldwell) 212, 1865), instanța a ordonat o nouă judecată deoarece, în virtutea prevederilor constituției statului, învinuitul în toate cazurile are dreptul la un proces public și în termeni rezonabili și acest drept nu poate fi neglijat prin folosirea nici unui mijloc înșelătoriu.

Pînă în anul 1965, majoritatea instanțelor judiciare se pronunțau împotriva acestei instituții. Pe parcursul anilor 1961-1973 instanțele supreme din majoritatea statelor, inclusiv din California, New York și Michigan, au abrogat deciziile anterioare și s-au pronunțat pentru aprobarea acordului. Acordul de recunoaștere a vinovăției a fost acceptat la începutul anilor '70 de Judecătoria Supremă a SUA în *Brady v. United States* și *Santobello v. State of New York*.

Diferiți autori indică diferite motive de apariție ce țin atât de structura și de natura procesului penal, cât și de influența unor factori externi.

Majoritatea savanților susțin că în apariția acordului schimbările care au avut loc în procesul penal pe parcursul sec. al XIX-lea au servit drept un catalizator puternic. Se mai indică asemenea factori ca discreția pe care o are în mod tradițional procurorul în SUA, volumul mare de lucru și chiar configurația social-politică din secolul XIX.

Cu toate că acordul a apărut în SUA, această instituție și-a făcut loc, mai ales în ultimul timp, și în legislația și practica altor țări.

În forma identică sau foarte apropiată acesteia, acordul de recunoaștere a vinovăției există în țările *common law*-ului sau în cele cu tradiții preluate din acesta, adică în țările unde există instituția pledării *vinovat*.

Astfel, deși pare că a fost acceptată mai târziu în SUA, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției este practică în prezent în Filipine, Israel, Canada, Irlanda, Anglia și în alte foste colonii ale SUA. Acordul de recunoaștere a vinovăției a prins rădăcini în multe țări cu sistem legal continental și se aplică, într-o formă sau alta, în Germania, Japonia, Italia, Ungaria, Cehia, Federația Rusă etc.

Capitolul al doilea - Acordul de recunoaștere a vinovăției în legislația RM - cuprinde trei paragrafe.

În primul paragraf - *Premisele introducerii instituției acordului de recunoaștere a vinovăției în legislația RM* – se pune în discuție problema premiselor introducerii acordului. Acestea din urmă pot fi divizate în două grupe. O grupă sunt premisele materiale ce dictează necesitatea unei asemenea instituții, și altă grupă o constituie premisele de ordin teoretico-legislativ care țin de practica și doctrina existentă, flexibilitatea acestora de a accepta și a se ajusta unei noi instituții.

Autorul evidențiază așa premise materiale cum ar fi volumul mare de muncă, lipsa resurselor necesare pentru a efectua o investigație calitativă a cauzelor. În sondajul efectuat pentru această lucrare, mai mult de 55,76% din răspunsurile date cu privire la factorii care împiedică investigarea rapidă și corectă a cauzelor penale menționau volumul mare de muncă.

În tendința de a trece peste aceste greutăți și a soluționa astfel de probleme, în practică deseori se folosesc diferite „scurtături” ilegale sau semilegale.

Acest moment a fost sesizat de legiuitorii din diferite țări, care, în dorința de a scădea tensiunile menționate, au mers pe calea introducerii elementelor de negociere în procesul penal sau a altor mijloace care ar permite unele compromisuri în aplicarea regulilor procesului echitabil

atunci când aceasta ar putea fi în interesul funcționării ritmice a sistemului judiciar.

Reieșind din cele spuse mai sus este evident că procesul penal din Moldova necesită soluții care ar permite o funcționare eficientă al acestuia. Negocierea recunoașterii vinovăției ar fi una dintre acestea. De fapt, de mai mult timp în RM există ceva similar acordului de recunoaștere a vinovăției. Dintr-un sondaj efectuat de către autor rezultă că în practică un număr considerabil de inculpați, în urma recunoașterii vinovăției, primesc o reducere de pînă la 30% din pedeapsă. Această practică, fără îndoială, va face ca acordul să fie acceptat și aplicat mult mai ușor.

Introducerea acordului necesită și existența unor premise de ordin doctrinar.

De exemplu, s-a menționat că instituirea formelor simplificate ale procesului penal va determina revederea opiniei doctrinare privind adevărul în procesul penal (I. Dolea).

Autorul susține că din punct de vedere doctrinar, odată cu introducerea acordului de recunoaștere a vinovăției, urmează a fi revăzute conceptele privitor la garanțiile acordate acuzatului, la necesitatea respectării principiilor dreptului procesual-penal în cadrul diferențierii formei procesuale și la problema valorii probante a recunoașterii vinovăției.

Paragraful al doilea se referă la avantajele introducerii instituției acordului de recunoaștere a vinovăției.

Persistența și popularitatea acordului de recunoaștere a vinovăției, în mod special în SUA, derivă din faptul că acesta acordă cel puțin anumite beneficii tuturor actorilor sistemului judiciar penal: procurorilor, apărătorilor, învinuiților, judecătorilor și, într-o oarecare măsură, victimelor.

Din cauza inexistenței procedurii pledării vinovat în RM, este evident că unele avantaje sau dezavantaje ce le prezintă aceasta trec, în mod automat, asupra acordului. De exemplu, evitarea cheltuielilor judiciare mari deoarece ele sunt evitate fără a negocia în mod necesar un acord. În RM, fiindcă nu există procedura de pledare vinovat, reducerea cheltuielilor prin evitarea unui proces judiciar deplin va fi atinsă numai dacă se încheie un acord.

Unul din cele mai des întâlnite argumente în favoarea acordului de recunoaștere a vinovăției este argumentul avantajului economic, care într-o măsură sau alta, favorizează aproape toate părțile unui proces, dar mai ales statul, care are posibilitatea de a economisi resurse bănești și umane esențiale. Avantajele economice prezentate de această instituție sunt susținute atât prin observațiile practicienilor, cât și prin studii și calcule științifice. Pentru RM, problema insuficienței mijloacelor financiare este destul de acută. Dintre persoanele ce au participat la sondaj, 61,53% din au

indicat că lipsa de resurse materiale și financiare împiedică investigarea rapidă și corectă a cauzelor penale. Este clar că acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi un mijloc eficient de a redresa această situație.

Un alt avantaj al acordului este faptul că acesta permite organelor abilitate, și în special instanțelor judecătorești, să proceseze cazurile mai repede decât procesul tradițional. Aceasta, la rândul său, are un șir de efecte benefice asupra funcționării sistemului judiciar.

Acordul eliberează atât procurorul cât și învinuitul de riscurile și incertitudinile inevitabile din cadrul unui proces judiciar. Ca rezultat al reducerii sarcinii probațiunii, procurorul are posibilitatea să condamne, prin intermediul acordului, unii inculpați care sunt vinovați de fapt, dar care nu ar fi fost condamnați în cadrul unui proces judiciar sau ale căror condamnare ar necesita costuri mărite.

Durata proceselor tradiționale poate fi mare. Aceasta are unele consecințe negative asupra soluționării eficiente și corecte a cauzelor penale care pot fi îndepărtate prin intermediul acordului.

A fost argumentat că acordul prezintă avantaje pentru învinuiți (de exemplu s-a sugerat că această instituție acordă învinuitului un sens al eficacității: el participă activ în luarea deciziei despre pedeapsă și, în așa fel, demnitatea lui și sensul valorii proprii și posibil respectul lui față de lege și instituțiile justiției penale sporesc).

În paragraful al treilea - *Riscurile și pericolele acordului de recunoaștere a vinovăției* - sunt analizate criticile aduse acordului și posibilele dezavantaje ale acestuia.

Un criticism adus frecvent acestei instituții ține de corectitudinea și echitatea acesteia în calitate de metodă de soluționare a cazurilor penale. S-a susținut că filozofia, obiectivele, procedurile și garanțiile stabilite în cadrul procesului penal sunt subminate în cadrul altor forme de adjuicare decât cel al procesului judiciar tradițional din cauza neglijării judecății ca metodă de soluționare a unui caz penal. În special, cu referire la acordul de recunoaștere a vinovăției a fost spus că este o instituție inerent dăunătoare valorilor procesului judiciar, pentru că este proiectat să prevină procesele judiciare. În așa mod această instituție sacrifică toate beneficiile publice ale unui proces de judecată.

S-a mai argumentat că acordul de recunoaștere a vinovăției desfigurează procesul penal tradițional și răstoarnă modelul contradictorial cu capul în jos, fiind un stimulent ce duce la tendința de a căuta să se obțină o mărturisire care ar fi o probă principală a vinovăției în locul efectuării unei investigări minuțioase și independente care ar înlocui, astfel, nevoia ședinței

publică unde statul trebuie să prezinte dovezi pentru a justifica pedepsirea acuzatului cu admiterea vinovăției.

Unii critici cred că acordul prezintă un oarecare pericol, deoarece în cazul când nu este bine controlat, amenințând serios în acest fel garanțiile constituționale ale persoanelor învinuite.

Acest proces este frustrant și pentru victime. Ele sunt, în particular, afectate de lipsa unui proces judiciar. Judecata are efecte curative asupra victimelor prin asigurarea unei ieșiri a emoțiilor de răzbunare și a necesității psihologice de participare la condamnarea de către societate a inculpatului.

Se argumentează că instituția acordului influențează negativ rolul și funcțiilor apărătorului și procurorului cu profunde implicații etice pentru aceștia. În urma unor cercetări, s-a stabilit existența unor indici alarmanți că unii apărători automat se orientează la negocierea cazurilor fără a le studia sau a consulta clienții într-o manieră profesională. Majoritatea motivelor care determină procurorul de a negocia - timpul, cheltuielile, dificultatea cazului - sunt irelevante chestiunilor cu privire la vinovăție, și la pedeapsa potrivită. Necesitățile de corectare a infractorului și politica legiuitorului reflectată în dreptul penal apar a fi sacrificate de necesitățile de acomodare a procurorului și apărătorului.

Există pericolul că prin concesiilor persoanelor învinuite în scopul obținerii unei declarații de recunoaștere a vinovăției, acordul încurajează nu numai persoanele vinovate, dar și cele nevinovate de a pleda vinovat. Condamnarea unor persoane inocente poate avea loc deoarece acestea pot fi determinate de natura acestei instituții de a se declara vinovate, dar și din cauza că majoritatea drepturilor procedurale nu mai sunt aplicabile în cazul pledării vinovat și nu pot preîntîmpina aceste lucruri. Cu toate acestea, unele experimente psihologice au sugerat că persoanele nevinovate sunt șovăitoare de a pleda vinovat, în plus, a fost argumentat de asemenea că procesele judiciare nu garantează totdeauna sentințe ce corespund realității.

Un moment de care trebuie de ținut cont la introducerea acestei instituții ar fi și faptul că reprezentanții diferitor organe de drept implicați în acest proces nu sunt pregătiți pentru aceasta. Două din cele mai negative consecințe ale acestui fapt ar putea fi creșterea presiunilor asupra învinuiților de a merge la încheierea unui acord și creșterea corupției. Teamă de săvîrșirea abuzurilor în cadrul aplicării instituției date este absolut întemeiată, mai ales în condițiile când practicile de constrîngere a învinuitului de a recunoaște vinovăția sau de a-i incrimina și alte infracțiuni pe care nu le-a săvîrșit există și în prezent.

Totuși, aceasta nu ar trebui să fie ca un impediment pentru adoptarea unei asemenea practici, ci, mai degrabă, un stimulent pentru efectuarea unor cercetări în scopul de a găsi acele mecanisme care ar putea asigura excluderea unor astfel de fenomene. La analizarea criticilor aduse acestei instituții trebuie ținut cont de faptul că multe din ele au apărut din cauza că negocierea vinovăției era un proces nereglementat. Practicile de încheiere a acordurilor aveau multe carențe care stârneau îngrijorarea. Multe din ele însă ar putea fi lichidate cu condiția unei reglementări chibzuite a acestei instituții.

Capitolul al treilea vizează Participanții la procedura încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției

În primul paragraf este elucidat rolul părții apărării la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției.

În legătură cu încheierea unui acord, trebuie menționat că dreptul învinutului sau inculpatului de a încheia un acord nu este un drept absolut. Cu alte cuvinte, învinutul nu poate insista sau obliga procurorul de a încheia un acord, chiar dacă sunt prezente condițiile legale de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției.

Totuși, această interpretare a dreptului învinutului de a încheia un acord nu este scutită de unele probleme deoarece, în anumite condiții, am putea considera acest drept ca fiind unul absolut. Astfel, în virtutea egalității cetățenilor, procurorul ar fi obligat să încheie un acord cu un învinut care se află într-o situație similară cu un altul cu care procurorul deja a încheiat un acord. Dacă ar face invers s-ar cauza inevitabil o discriminare a unor învinuiți față de alții sau, cel puțin, aplicarea acestei instituții ar căpăta un caracter arbitrar.

Legislația atribuie apărătorului o importanță enormă în cadrul acestei proceduri, iar aceasta, odată introdusă impune obligații specifice. În cadrul încheierii unui acord funcțiile apărătorului pot fi divizate în linii mari în două categorii: evaluarea oportunității pledării vinovat și asistența în obținerea unei indulgențe prin negocierea învinuirii sau pedepsei.

Apărătorul trebuie să examineze posibilitatea încercării încheierii unui acord atunci când circumstanțele sunt potrivite pentru aceasta, adică când el consideră că aceasta ar fi cea mai potrivită soluție pentru clientul său. Omisiunea încercării de a negocia cazul atunci când acordul de recunoaștere a vinovăției ar fi în mod clar în beneficiul clientului său poate fi considerată o asistență inefficientă.

Apărătorul trebuie:

Să fie familiarizat minuțios atât cu versiunea procurorului despre circumstanțele cazului, cât și cu versiunea apărării;

Să se documenteze în întregime despre antecedentele penale ale clientului său;

Să estimeze dacă procurorul poate dovedi vinovăția. De cele mai multe ori trebuie să aștepte până în ziua judecării pentru a vedea dacă toți martorii se vor prezenta sau doresc să facă declarații, dacă sunt prezente alte probe de învinuire;

Să cunoască dacă poate prezenta anumite argumente legale ce ar duce la respingerea anumitor probe.

Paragraful doi abordează rolul procurorului la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției.

Procurorul este unicul subiect împuternicit să inițieze și să încheie un acord din partea statului. Procurorul, în virtutea funcției, are o poziție mult mai complexă în cadrul negocierilor decât apărătorul sau învinutul. El are nu numai obligația să învinuiască și să obțină condamnarea unei persoane, dar și obligația de a asigura o echitate socială, urmărind totodată să fie respectate în măsura posibilităților, nu numai interesele publice, ci și diferite interese de ordin particular. De aceea, spre deosebire de partea apărării, procurorul trebuie să țină cont de mai mulți factori atunci când se hotărăște să inițieze și să încheie un acord.

CPP, în articolul 505 alin.1, stabilește un șir de circumstanțe pe care procurorul trebuie să le ia în considerație atunci când inițiază și, respectiv, încheie un acord de recunoaștere a vinovăției.

Problema ce apare, în acest sens, este că majoritatea acestor circumstanțe de multe ori nu pot fi măsurate „cantitativ” pentru a putea afirma prezența sau absența lor. Ele până la urmă conțin în sine o doză mare de subiectivitate. Unele circumstanțe fie trebuie reformulate, fie excluse (de exemplu, căința sinceră a învinutului și dorința lui de a-și asuma responsabilitatea).

Un loc aparte îl ocupă probabilitatea de a obține condamnarea pe un caz. Aceasta merită o atenție mai mare nu numai din considerentul că reprezintă un grad sporit de noutate comparativ cu celelalte, dar și din motiv că majoritatea procurorilor din țările unde această practică se aplică o privesc ca pe cel mai important factor în cadrul unor negocieri.

Probabilitatea condamnării poate fi examinată din perspectiva a patru dimensiuni: vârsta martorului și părții vătămate; relația între victimă și învinut; prezența unor handicapuri fizice sau culturale și antecedentele penale, dacă există, a părții vătămate. Fiecare dimensiune pune întrebări care trebuie evaluate înainte de a putea prezice probabilitatea condamnării.

Procurorul nu poate să încheie un acord pe motivul probabilității mici de condamnare a învinutului, dacă aceasta e determinată de lipsa probelor

în general pe dosar. Decizia de a încheia un acord însă va fi întemeiată dacă lipsesc dovezi suficiente sau dovezile care există nu mai pot fi folosite din diferite motive ori există posibilitatea ca ele să nu fie considerate credibile de instanță.

Un loc aparte este rezervat cercetării rolului părții vătămate la procesul de încheiere a unui acord.

Autorul susține că este necesar ca partea vătămată să beneficieze de dreptul de a fi informată în privința acordului ce urmează a fi încheiat. Este util de a se prevedea participarea obligatorie a părții vătămate în cadrul procedurii de acceptare a acordului. Cu timpul, statutul părții vătămate în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției ar putea fi revăzut în sensul lărgirii rolului sau participării acesteia în cadrul acestui proces.

În paragraful trei - Considerente generale privind procedura și condițiile de validare a acordului de recunoaștere a vinovăției de către instanța de judecată – sunt analizate unele aspecte ale rolului instanței în cadrul încheierii unui acord.

În conformitate cu CPP, rolul judecătorului este de a constata dacă acordul a fost încheiat în condițiile legii și dacă există suficiente probe care confirmă condamnarea. În dependență de aceasta instanța poate să accepte acordul sau nu.

Faptul că acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi respins de către judecător este prevăzut în cod și este susținut pe larg și de savanți. Aceasta însă ar putea determina o reluctanță din partea învinuților de a participa la încheierea acordurilor. De aceea, autorul în continuare analizează posibilele soluții ale acestei situații.

Autorul abordează modalitatea de calculare a reducerii pedepsei. Cel mai reușit ar fi ca reducerea să fie stabilită din pedeapsa care ar fi fost aplicată în cadrul unui proces. Cu alte cuvinte, la stabilirea pedepsei în cazul acordului, judecătorul ar trebui să calculeze care ar fi pedeapsa reală, după care să o reducă cu o treime. Un dezavantaj al acestei propuneri este faptul că inculpatul nu ar avea certitudinea pedepsei care îi va fi aplicată ca urmare a acordului, certitudine care ar fi un avantaj al acordului. Totodată, în cazul adoptării acestei propuneri, inculpatul va avea certitudinea că pedeapsa lui nu va mai fi mai mare decât două treimi, iar dacă sunt prezente unele condiții prevăzute de lege (art.78, 79 Cp), el poate avea certitudinea că această pedeapsă va fi și mai mică. Formularea propusă în art. 80 Cp nu oferă o așa certitudine.

Legea trebuie să prevadă explicit că judecătorul este obligat să indice pedeapsa care ar fi aplicat-o într-un caz anume, motivînd aceasta, după care să stabilească pedeapsa redusă ca urmare a acordului. Aceasta va ușura mult

și lucrul instanței de recurs în cazul cînd inculpatul nu este de acord cu sentința pronunțată (art.511 alin.6 CPP).

După o perioadă de aplicare a acestei instituții ar fi bine să fie revăzut rolul judecătorului, în sensul ca el ar trebui să aibă posibilitatea de a se exprima în privința pedepsei pe care o va obține inculpatul înainte ca acesta să se decidă să încheie un acord. Autorul prezintă o variantă proprie de implicare a judecătorului în procesul de încheiere a acordului care încearcă să evite dezavantajele implicării judecătorești în acest proces.

Concluzii și recomandări

1. Soluționarea cauzelor penale prin intermediul acordului este un proces cu mult mai complex decît ar părea la prima vedere. Încheierea unui acord pare un proces foarte simplu, rapid și eficient din punct de vedere administrativ. Cu toate acestea, aceleași obiective care stau în fața procesului tradițional de judecată sunt aplicabile procesului de soluționare a cazurilor prin intermediul acordului de recunoaștere a vinovăției. Aceleași preocupări de bază, cum ar fi veridicitatea și echitatea procedurilor, trebuie să fie prezente și în ultimul caz.

2. E necesar să se organizeze studii ce ar avea ca obiectiv principal studiarea modalității în care acordul de recunoaștere este aplicat și funcționează. O monitorizare și evaluare minuțioasă va oferi date empirice importante pentru îmbunătățirea acestei instituții.

3. Este nevoie de concretizat anumite prevederi legale. Trebuie indicat precis din ce se calculează reducerea de o treime a pedepsei. Din reglementarea actuală nu este clar dacă ea se calculează din maximul pedepsei prevăzut de Cp sau din pedeapsa pe care inculpatul ar fi primit-o în rezultatul unui proces deplin. În lucrare e susținută varianta a doua. Este necesar să fie indicat clar despre tipurile acordurilor acceptate, odată ce deja au apărut unele interpretări ce nu coincid cu intenția legiuitorului.

4. Instituția dată ar fi mai eficientă dacă învinuitul ar putea pretinde și la alte angajamente din partea statului decît numai reducerea pedepsei.

5. Este necesar să fie introduse unele prevederi ce ar stabili statutul părții vătămate. Pentru început, este necesar să fie prevăzut dreptul părții vătămate de a fi informată despre inițierea și încheierea unui acord. Odată cu implementarea acestei instituții și cu modificările care vor fi aduse, posibil că va fi oportun să se modifice rolul pe care partea vătămată ar putea să-l aibă în cadrul negocierilor, mai ales dacă conceptul justiției restaurative va căpăta o răspîndire tot mai largă.

6. Ar trebui revăzut rolul judecătorului în sensul introducerii unor audieri preliminare.

7. Organizarea unor instruiți speciale pentru judecători, procurori și avocați ar fi un lucru indispensabil pentru ca aceștia să utilizeze corect și eficient această procedură.

8. E necesar să fie elaborate reguli cu caracter subordonat legii ce ar călăuzi procesul de inițiere și negociere a unui acord. Astfel de reguli ar trebui să fie introduse și în codurile deontologice.

Aceste reguli trebuie să se bazeze atât pe prevederile legale existente, cât și pe unele principii cum ar fi:

- Procesul de negocieri trebuie să fie reglementat astfel, încât să asigure o transparență și reguli clare despre ce este permis și potrivit în cadrul negocierilor;

- Implicarea în proces a tuturor persoanelor care sunt vizate într-un fel sau altul de încheierea unui acord;

- Încheierea unui acord trebuie să fie justificată din punctul de vedere al tuturor circumstanțelor relevante cazului dat;

- La încheierea sau acceptarea unui acord, procurorul și judecătorul trebuie să tindă să asigure respectarea egalității, exactității și echității;

- Procurorul trebuie să ofere șanse egale de inițiere și negociere a unui acord învinuiților aflați în condiții similare și să motiveze refuzul de a negocia un acord;

- Judecătorul trebuie să refuze un acord numai dacă este convins că acesta nu este întemeiat sau sunt încălcate prevederile legale;

- Părțile unui acord trebuie să acționeze cu bună credință și să nu se retragă din cadrul unui acord deja încheiat, cu excepția când pentru aceasta sunt prezente motive întemeiate.

Summary

Plea bargaining as a special form of penal procedure

The criminal justice system in many countries has undergone a lot of changes due to a number of economical, social and political reasons. One of the changes is the rapid growing and spreading of the summary procedures.

In this doctoral thesis the author investigates the doctrinal and normative aspects of plea bargaining with the aim of elucidating its essence and of formulating the recommendations for a proper implementation in the Republic of Moldova.

A thorough examination is given to such concepts as procedural form, its unity and differentiation, and the concept of special procedure with establishing of their implication on the regulation of the plea bargaining.

The paper pays attention to the investigation of the plea bargaining, its origins, evolution and regulation in legislative systems of different countries.

Author points out the objective and legal conditions of adopting the plea bargaining for the Republic of Moldova and identifies the advantages and disadvantages of such a system.

An important moment constitutes the description of the roles of the parties and the court in the process of plea bargaining and also the set of conclusions and recommendations formulated for improving this procedure.

Резюме

Сделка о признании вины как специальная форма уголовного процесса

Уголовный процесс многих стран перетерпел множество изменений по причине разных экономических, социальных и политических факторов. Одно из самых существенных изменений это нарастание применения так называемых суммарных процедур.

В данной работе автор исследует научные и нормативные стороны сделки о признании вины с целью пролить свет на сущность этой процедуры и сформулировать рекомендации по её подходящему применению в Республике Молдова.

Детальному изучению подвергнуты такие концепты как специальная процедура, процессуальная форма, её единство и дифференциация с указанием их влияния на регламентирование сделки.

В работе также изучены определение и типы сделок о признании вины, эволюция данного института и его регламентация в законодательствах разных стран.

Автор исследует объективные и юридические предпосылки принятия данного института для Республики Молдова и указывает на преимущества и недостатки который он в себе несёт.

Важным моментом является определение ролей участников уголовного процесса в ходе применения этого института и рекомендации и выводы к которым автор приходит в результате работы.